

Magyar Salome

Oscar Wilde *Salome*¹ című művéről a budapesti közönség először 1891 utolsó napjaiban értesült. A *Pesti Hírlap*ban jelent meg az alábbi kis hír: „A Théâtre d’artban, mint Parisból írják [...] Wilde Oszkár angol költő egy *Salome* című darabot nyújtott be, melyet franciául írt. Ezt a darabot februárban fogják előadni.”²

Hogy ezt követően mi történt Párizsban, nem tudjuk, fél évvel később a *Fővárosi Lapok* már azt adta hírül, hogy „Londonban a lordkamarás nem engedte meg, hogy Sarah Bernhardt föllépjen egy egyfelvonásos színműben, melynek címe *Salome*.” A lap azzal magyarázza a tiltás okát, hogy az „egyik jelenetben t. i. Salome, a Heródiás leánya, táncáért Keresztelő [S]zt. János fejét kéri Heródestől, s viaszutánzatban el is hozzák neki. A tilalmat azon a címen bocsátották ki, hogy a darab bibliai tárgyú és bibliai történet színpadra vitele sértené a vallásos érzületet.”³

Két évvel később ismét szerepelt a hírekben Wilde darabja: a *Pesti Hírlap* szerint a „párizsi Renaissance Színház fényes színházi estéknek lesz színhelye. Bernhardt Sára és Coquelin már megállapították programjukat” – írták, és a darabok között Wilde *Salomé*ját is említették.⁴

Ezt követően a *Salomé*ről nemigen szóltak a hírek. Oscar Wilde-ról annál inkább, hiszen ekkoriban robbant ki az a botrány, amelyről annyi mindent összehordtak a pesti lapokban, hogy ismertetésére inkább a *Világirodalmi lexikon* visszafogott beszámolóját hívjuk segítségül. Eszerint Oscar Wilde „1891-ben ismerkedett meg s kötött szoros baráti kapcsolatot a fiatal Lord Alfred Douglasszal, aki maga is írt, lírai versei, nonsense verses játékaik voltak népszerűek. Esztétikai nézetei teljesen egybevágtak Wilde-éival, s a barátságból egy akkortájt szokatlan s el nem fogadott kapcsolat fejlődött ki. Douglas apja, Queensberry bárki felelősségre vonta Wilde-ot, természetellenesnek nevezte kapcsolatukat, s Wilde-ot a szodomitaság bűnének elkövetésével vádolta. A botrányt tulajdonképpen el lehetett volna tussolni, Wilde azonban, rossz tanácsadókat követve, rágalmozási pert indított a bárki ellen, így maga állította önmagát bírái elé. Queensberry családja, ön maga és fia védelmében a bíróság elé tárta a Wilde elleni bizonyítékokat. A pert ő nyerte meg, s Wilde-ot formailag

Oscar Wilde,
1882
Fotó:
Napoleon Sarony
© Wikimedia
Commons

rágalmazásért, valójában azonban az ifjú lorddal való homoszexuális kapcsolat miatt kétévi börtönre ítélték (1895–1897).⁵

Az Oscar Wilde botrányáról szóló hírek után igazi meglepetést kelthetett a *Pesti Hírlap* írása, amely 1895. július 12-én jelent meg: „A nagy fölháborodás, amely a boldogtalan angol író ellen nyilvánult, már csillapodóban van. Párizsban a jövő idényre hirdetik *Salome* című drámájának előadását. Valószínű, hogy nemsokára angol színházak is követni fogják a példát. Elvégre lehet valaki különc a szerelemben, és azért eredeti a drámaírásban.”⁶ Amikor 1896. február 11-én végre megtartották a *Salome* ősbemutatóját Párizsban, a *Pesti Hírlap* mégis csak két rövid hírben számolt be a régóta várt eseményről.

A budapestiek csupán a *Fővárosi Lapok* Yoland álnév mögé rejtőző tudósítójának megvető bírálatát vehették kezükbe. Az újságíró „szerencsétlen, perverz angol írónak” nevezte a szerzőt, és arra is utalt, hogy éppen börtönbüntetését tölti. Majd ugyanebben a hangnemben nyilatkozott az előadásról: „Wilde Oszkár *Salome* című egyfelvonásos

¹ A különböző írásokban, cikkekben, tanulmányokban, kiadásokban *Salome*, *Salomé*, *Szalomé* is olvasható. Az egyszerűség kedvéért a tanulmány szövegében mindenütt *Salome* szerepel.

² N. N.: *A Théâtre d’artban* = *Pesti Hírlap*, 1891. december 28., 2.

³ N. N.: *Eltiltott bibliai darab* = *Fővárosi Lapok*, 1892. július 2., 1346.

⁴ N. N.: *Bernhardt Sára és Coquelin* = *Pesti Hírlap*, 1894. október 18., 8.

⁵ KOCZTUR Gizella: *Wilde, Oscar Fingal O’Flahertie Wills* = *Világirodalmi lexikon*, 17. kötet, *Vie–Y*. Főszerk. SZERDAHELYI István, Bp., Akadémiai, 1994, 552.

⁶ N. N.: *Wilde Oszkár* = *Pesti Hírlap*, 1895. július 12., 3.

művétől igen sokat vártak az »esztetikuskok« és a Sybillaszemű asszonyok. Kisült azonban, hogy ez a *Salome* nem egyéb a legendának egyszerű feldolgozásánál, megtartva még azokat a bibliai metaforákat is, mint: »Az ajkad olyan, mint a korál; a fehérséged, mint a hó; a lábaid, mint egy-egy galamb.«” A tudósításban a cselekmény rövid ismertetésére is sor került: „A mese pedig az, hogy Salome János prófétával találkozza abban a fogházban, ahol János, Heródes parancsából tartózkodik, beleszeret. De János próféta elutasítja a leányt, mire az kipattan: »Még az ajkadon foglak csókolni én!« És csakugyan. Amikor később, Heródes megejtve a Salome tánca által, minden kérését teljesíteni hajlandó, emez a János fejét kéri, amit Heródes előkelő és gáláns készséggel rendelkezésére is bocsát. És akkor Salome csakugyan ajkán csókolhatja a prófétát...” Ezt követően hamar megszületett az ítélet: „Mindez banális szóképekben és elcsépelet metaforákban van elmondva.”⁷

Nem valószínű, hogy ez a lesújtó vélemény hozzájárult ahhoz, hogy Wilde drámájának előadására évekig senki sem gondolt Budapesten. Nem lehetett vonzó a bizarr bibliai téma – a színésznőnek egy tálcán átnyújtott levágott fejet kellett megcsókolnia... Ráadásul az egyfelvonásos műfajával az alkotók és a közönség csak nehezen barátkozott meg.

Mindeközben, 1898. január 15-én Berlinben, a Deutsches Theaterben, amelynek ekkor Otto Brahm volt a direktora, előadták Hermann Sudermann *Johannes* című drámáját, amely ugyanazt a bibliai történetet dolgozta fel, mint Oscar Wilde darabja. Bár ennek a feldolgozásnak a közép-pontjában Keresztelő Szent János alakja áll, és a mű Jézus jeruzsálemi bevonulásával zárul, mégis akadályokat gördítettek a bemutató elé. A cenzúrahatalóság egy 1875-ben hozott miniszteri rendeletre hivatkozott, amely Angliához hasonlóan megtiltotta a bibliai alakok színpadi ábrázolását. Brahm azonban fellebezett a döntés ellen, és Sudermann is felszólalt a belügyminiszternél, aki a császárral való egyeztetést követően visszavonta a tilalmat.⁸

A berlini premierről a budapesti lapok is beszámoltak. A legrészletesebben a *Budapesti Napló* színházi rovatában megjelent írások tájékoztattak a színmű fogadtatásáról. Már két nappal a bemutató után azt lehetett olvasni, hogy „elemi erővel hatott a két utolsó jelenet, amelyekben igaz

drámai erő lüktet. Sudermann tízszer hívták ki a függöny legördülése után, de a tetszés zajba csendesebb püsszegés is vegyült.”⁹ Majd 1898. január 19-én részletesen ismertették az új drámát. Az írásból kiderült, hogy voltak, akik nagy elismeréssel nyilatkoztak az új darabról, míg mások nem láttak benne irodalmi eseményt.¹⁰

Akadott olyan orgánus, amelyben nyomát leljük annak, vajon miért püsszegtek egyesek a bemutatón. Talán ugyanaz volt a kifogásuk, mint a *Magyar Sion* című lap szerkesztőjének: „Ez a »Johannes« persze [K]eresztelő Sz[ent] János, akit a szerző mint Salome szerelmének tárgyát ecsetel, dialógusokat csinál a kettő közt stb. No, hát igen szomorú, hogy épp Berlinben, a modern protestáns teológia e fő fészkeiben, nem akad valaki, aki a szentírás igazságának védelmére ki nem jelenti, hogy e darabban Keresztelő Sz[ent] János egész személye és szereplése igen balul van felfogva, rútol profánálva, s a történeti igazság alapján meg van hamisítva. Multalicent – poetis, de ennyi már még sem.”¹¹

A Nemzeti Színház 1900. február 9-én *Keresztelő János* címmel, Várad Antal fordításában adta elő a kor divatos színpadi szerzőjének művét. A dráma ebben az évben megjelent a Franklin Társulat *Magyar Könyvtár* című sorozatában. Jellemző a budapesti fogadtatásra, hogy szinte szóba sem került a bibliai történet meghamisításának kérdése. Néhány kritikus viszont szóvá tette, hogy miért elhibázott a mű, miért nem lehet Keresztelő János tragédia főszereplője. A bírálók többsége azonban inkább a színjáték érdemeit hangsúlyozta: Sudermann művében ugyanis János rádöbben, hogy a Messiás nem bosszúállóként, az irgalmatlan megtorlás fegyverével érkezik, hiszen Jézus azt prédikálja: szeressük ellenségeinket, és áldjuk meg azokat, akik átkoznak bennünket. „A szeretet, mint egy hatalmas akkord, emelkedik ki a darab záradékából” – hangsúlyozta Ábrányi Emil. És egyúttal megjegyezte: „Miért ne higgyem Sudermannról, hogy ezért írta meg a darabot, és nem azért, hogy Salome híres bibliai táncát színpadra hozza, és a drámai hősnőből öt percre prima balerinát csináljon?”¹²

A kritikák legtöbbje természetesen szóba hozta a táncot. A legélesebben Sebestyén Károly fogalmazott a *Magyarországban*: „Ki hitte volna, hogy Salome tánca egykor még színpadi látványosság lesz? Ki gondolt arra, hogy

⁷ Yoland: *A L'Oeuvre-színházban = Fővárosi Lapok*, 1896. február 19., 5.

⁸ WINTERHOFF, Lissy: *Ihre Pracht muß ein Abgrund sein, ihre Lüste ein Ozean. Die jüdische Prinzessin Salome als Femme fatale auf der Bühne der Jahrhundertwende*. Würzburg, Königshausen und Neumann, 1998, 92.

⁹ N. N.: *Sudermann legújabb darabja = Budapesti Napló*, 1898. január 17., 4.

¹⁰ N. N.: *Sudermann – Keresztelő János = Budapesti Napló*, 1898. január 19., 9.

¹¹ *Vegyes közlemények. 21. Johannes = Magyar Sion*, 1898. 156. A cikkben közölt mondás eredetiben így szól: „Multa licent stultis, pictoribus atque poetis – Sok szabad az ostobáknak, piktoroknak, poétáknak.” TÓTH Béla: *Latin szállóigék lexikona*. Bp., Franklin Társulat, 1906, 270.

¹² ÁBRÁNYI Emil: *Keresztelő János. (Premier a Nemzeti Színházban) = Budapesti Napló*, 1900. február 10., 3. Kiemelés az eredetiben.

Krisztus bevonulása Jeruzsálembe még idők elmúltával hatásos csoportjelenetek rendezésére fog szolgálni?”¹³

A bírálók a színházi előadásra jóval kevesebb szót vesztegettek. Egybehangzó véleményük szerint a két női főszereplő: Márkus Emília (Salome) és Jászai Mari (Heródiás) kiemelkedő alakítása volt az est legemlékezetesebb mozzanata.

Jászait tüntetően ünnepelték, s nem csak azért, mert ekkor már közismert volt, hogy őszől a Vígszínházban folytatja pályáját. Ábrányi Emil így jellemezte alakítását: „Jászai Mari csodálatos volt mint Heródiás – külsőleg maga a tökéletes fejedelmi szépség indiai selyemből varrt pompás ruhában, diadémmal a fején –; lélekben maga a szenvedélyes asszony, aki szerelmében, bosszúvágyában elragadóan igéző, és lesújtóan félelmetes.”¹⁴ Ábrányi írásában jóval részletesebben szólt Márkus Emília játékaról: „mesterileg emelte ki Saloméban a Heródiás leányát, akiben minden csáb, minden bűnösség, minden ördögi indulat megvan, gyermeteg fiatalsággal némileg megszelídítve; a rosszság, ami Heródiásnál kábító érettség, itt még csak bimbó. Az ellentétes vonásokat, az átmeneteket tündöklő virtuozitással emelte ki. S milyen volt a tánca, amire mindenki visszafojtott lélegzettel várt? A gurmandok merész, szilaj, érzékbódító produkcióra voltak elkészülve, de Márkus Emília még többet adott: decens bájt, mely még akkor is megtartotta nemes vonalait, amikor a ritmus megélenkült, és a lassú, andalgó mozdulatok hevesebb forgássá, keringéssé fokozódtak. Ezt a táncot hosszú és zajos taps honorálta.”¹⁵

Hasonlóan vélekedett Márkus Emíliáról Alexander Bernát a *Budapesti Hírlap*ban. Kiemelte, hogy a „csábító táncot az utolsó fölvonásban nagy művészettel járta, és szerepének egyéb vonásait is csodálatos erővel” rajzolta meg.¹⁶ Az előadás ennek ellenére nem volt sikeres, mindössze nyolc alkalommal láthatta a Nemzeti Színház közönsége.

Oscar Wilde *Salome* című drámájának színpadi pályafutása Max Reinhardt jóvoltából került ismét az érdeklődés középpontjába. Berlinben először 1902. november 15-én, zártkörű előadásban láthatták a nézők a darabot a Kleines Theaterben. Hans Oberländer volt a rendező,

Reinhardt az Első zsidó szerepében lépett fel. Ez az előadás hamar megérkezett Budapestre: a Magyar Színházban 1903. május 18-án adta elő a német együttes. Az előadás ürügyén Ábrányi Emil tárcát írt Oscar Wilde művéről a *Budapesti Napló* 1903. május 19-én megjelent számában. A jeles költő és publicista azzal szembesült, hogy Sudermann „egyszerűen átvette a maga darabjába Wilde Oszkár motívumait”. Ábrányi, akit mint Byron, Rostand és Maeterlinck műveinek elsőrangú tolmácsolóját tartunk számon, rajongásában így jellemezte Wilde munkáját: „Ez az egyfelvonásos tragédia egyszerűen remekmű. Kisebber keretben senki sem rajzolta meg tömörebben és izzóbb színpompával azt az időt, amikor a Megváltó körül égni kezdett a világ; amikor a legbujább, legperverzebb érzékiség tombolása mellett megjelent a legistenibb lemondás, a legnemesebb altruizmus; amikor a római bachanáliáktól megrészegeedett Heródes ködös mámorába belevillámlott és belemennydörgött a Keresztelő János prédikáló, oroszlánhangú és oroszlánerejű aszkézise.”¹⁷

Ábrányit annyira magával ragadta a frissen megismert irodalmi alkotás, hogy lefordított belőle egy jelenetet. Írását azzal zárta, hogy a Nemzeti Színházban szeretné „láttni ezt a kis mesterművet a darab nyelvezetéhez illő fejedelmi pompával; és Salome szerepében Márkus Emíliát, Heródiás szerepében Jászai Marit, hogy a fejedelmi pompa még tökéletesebb legyen.”¹⁸

Ábrányi Emil azonban hiába ajánlotta az ország első színházának Wilde művét. Néhány hónappal később a *Magyar Nemzet* hírül adta, hogy Beöthy László újonnan megnyíló Király Színháza Szini Gyula tolmácsolásában eljátssza az egyfelvonásost.¹⁹ A premierből végül ekkor nem lett semmi, s magyarul nyomtatásban *A Hét* című hetilapban csak 1906 nyarán jelent meg a *Salome*.²⁰ Egy évvel később Szini Gyula munkája a *Magyar Könyvtár* sorozatban látott napvilágot, míg a Révai és Salamon Kiadó Battlay Geyza fordításában, Sarkadi Emil illusztrációival, Márkus László bevezetésével adta ki a művet.

A kiadásokkal csaknem egy időben, 1907. március 20-án a Vígszínházban végre közönség elé került Wilde hányatott sorsú műve.²¹ A bemutató körül a legelszántabban a fordító, Szini Gyula sürgölődött. *A Magyar Színpad* című

Alice
Guszalewicz
Salome
szerepében,
Richard Strauss
operájában,
1910 körül
Fotó:
ismeretlen
szerző
© Wikimedia
Commons

¹³ SEBESTYÉN Károly: Keresztelő János = *Magyarország*, 1900. február 10., 1.

¹⁴ ÁBRÁNYI: *i. m.* (1900), 3.

¹⁵ Uo., 3–4.

¹⁶ [ALEXANDER Bernát] Alfa: Keresztelő János = *Budapesti Hírlap*, 1900. február 10., 3.

¹⁷ ÁBRÁNYI Emil: Salome. (*Wilde Oszkár egyfelvonásos tragédiája*) = *Budapesti Napló*, 1903. május 19., 1.

¹⁸ Uo., 3.

¹⁹ N. N.: *A Király Színház újdonságai* = *Magyar Nemzet*, 1903. szeptember 11., 7.

²⁰ *A Hét* 1906. 22. számában volt az első rész; ezt még két folytatás követte.

²¹ A dráma előadás-történetéhez hozzátartozik, hogy 1906. május 7-én Janovics Jenő megrendezte Kolozsváron. Wilde művét Vár Pál fordította magyarra. Budapesten is színpadra került: 1906. április 28-án az Urániában a Színművészeti Akadémia növendékei adták elő. Az előadást Molnár László színész, a drámai és vígjátéki gyakorlat 1905 szeptemberében kinevezett tanára rendezte, és az akadémia értesítőjében megjelent adatok szerint szintén Molnár dolgozta át magyar színrre.

műsorúságban ő ajánlotta a közönség figyelmébe az előadást. Írását így kezdte: „Azt hiszem, elérkezett már az az idő, amikor minden botrány nélkül, merőben a művészet kedvéért, a közönség gyönyörűségére és felemelésére lehet előadni Wilde leghatalmasabb drámáját.”²²

A Hétben kritikát is közölt a Vígszínház bemutatójáról. Ebből az írásából megtudjuk, hogy milyen forró volt a fogadtatás: „Salome, a Wilde Oszkár álomlátása a maga mély, intim szépségeivel, hihetetlen őszinteségével, kevesek előtt megnyilatkozó, artisztikus szellemével sohasem látszott alkalmasnak előttem arra, hogy olyan zajos, külső sikert arasson, amilyent szerdán este ért el a Vígszínházban. A közönség az első szótól az utolsóig feszült figyelemmel, csöndben hallgatta az előadást, és a függöny legördülése után még sokáig a helyén maradt, hogy megtapsolja a szereplőket, holott nemcsak a ruhatárba való kirohanás ideje ütött, hanem az óra már fél tizenkettőre járt. Soha áhítatosabb és fegyelmezettebb közönséget nem láttam, mint aznap este.”²³

A bemutatót körülvevő lázas izgalomról Kosztolányi Dezső emlékezett meg a *Budapesti Napló*ban. Történt ugyanis, hogy Góthné Kertész Ella betegsége miatt nem tudott fellépni, s betiltásról suttogtak. Nem alaptalanul, hiszen az Operaház vezetősége már 1905 végén megszerelte Richard Strauss *Salome* című operájának előadási jogát, a mű bemutatására mégis 1912. december 19-ig várni kellett. Kosztolányi azonban megnyugtatta olvasóit, nem az történt, mint korábban számos európai országban: „nagy plakátokon könyöknyi nagyságú fekete betűk hirdették, hogy az est izgatottan várt premierje [...] elmarad [...]. Szokatlanul élénk csoportok verődtek össze erre a foyer-ban, harciasan, és hitetlen és szigorú urak orrukra csapták a csíptetőt, és veszedelmet szimatoltak a csendes levegőben. Azt hitték, hogy a belügyminiszter, aki maga is ott ült egy proscéniumpáholyan, betiltotta a világhírű modern drámát; ez a hír azonban később valótlannak bizonyult, mert a *Salomé*t szerdára újra kitzúzték a játékrendre.”²⁴

A felcsigázott érdeklődés ellenére az előadás mérsékelt sikert aratott, mindössze harmincegyszer adták elő. Talán hozzájárult a kudarchoz, hogy Kertész Ella alakítása elmaradt a várakozástól. Noha kissé túlzónak érezzük a véleményyt, bizonyára igaza volt Bródy Miksának, aki a színésznőről szóló portréjában így fogalmazott: „Láttuk a *Salomé*ban. A hisztériás demonikusságnak soha oly kiábrándító színtelensége, mint az övé! A pokolvert asszony helyett egy fájdalom nélküli, hidegen tobzódó némbor,

s mögötte mintha ott leselkedett volna a szerény és erényes háziasszony, amely poráron vezette őt a szerelem eme perverz zavartságában, s amelytől gonosz erőlködéssel hiába igyekezett menekülni.”²⁵

Góth Sándor rendezéséről annál jobb vélemények jelentek meg. Kiemelkedik közülük Csathó Kálmáné: „Ami a rendezést illeti, Budapesten ilyen kifogástalanul kiállított, és ilyen jól rendezett darabot még nem láttunk. Ami jó volt a Reinhardt rendezésében, azt mind megcsinálták, s a mi hiba volt benne, azt pótolták jóval. Éppen azért

Kertész Ella
(Góth Sándorné)
Salome
szerepében,
színezett
fotográfia,
1905
Fotó:
Strelisky Sándor
© Wikimedia
Commons

²² SZINI Gyula: *Salome. A fordító Wilde darabjáról* = *Magyar Színpad*, 1907. március 16., 2.

²³ SZINI Gyula: *Színházi hét – márc. 23.* = *A Hét*, 1907, I., 193.

²⁴ KOSZTOLÁNYI Dezső: *Zboray Aladár: Micz báró. Bemutató a Vígszínházban* = *Uő: Színházi esték I–II.* Szerk. RÉZ Pál, Bp., Szépirodalmi, 1978, I., 529.

²⁵ BRÓDY Miksa: *G. Kertész Ella* = *Színjáték*, 1910, I., 61–62.

nagyon szembetűnő volt két dolog. Az egyik az, hogy Salome tánca alatt Heródes a nagy nézésben egészen a földre kuporodik. Az ilyesmi ízléstelenség, és ha egy realiztikusan játszó színész elköveti, a rendezőnek kellene őt arra figyelmeztetni, hogy az az egész dráma hatását rontja, mert túlzás.

– A másik dolog az, hogy mikor Heródes kiadja Salome megöletésére a parancsot, az elsötétült égboltozaton villámok cikáznak végig. Wilde Oszkárt nem kell megtoldani ilyen hatásvadászó eszközökkel. Tudta ő eléggé, hogy miből mennyi szükséges. Ezek azonban az egész sikeréhez mérten csak apróságok, és mi örömmel állapíthatjuk meg, hogy Góth Sándor kitűnő rendező, amit ugyan nem most bizonyított be első ízben. De ilyen nagyszabású munkára most nyílt alkalma először.²⁶

De ne csak a rossz kritikákból idézzünk! Keszler József *Az Újság*ban megjelent cikkében csaknem valamennyi közreműködőről elismeréssel szól: „Nagy dicséret illeti az előadóművészeket, és ezek között elsősorban a Góthpárt. Góthné gyönyörűen játszott, kiváló értelemmel érzékítette meg igen sokoldalú szerepének minden részletét, és oly szép volt, hogy az ember teljesen megértette Heródes érte való örjögését. Keleti jellegű és izgatón érzékies tánca nagy feltűnést keltett, és egyedül is elég arra, hogy a darabot színlapon tartsa egy ideig. Salome szerepe Góthné legjobb alakításai közé számítható. Góth mint Jochanán nemes, magasztos és valóban eszményi volt; igazi próféta, ki méltó az ég szavát ajkaira venni. Fenyvesi Heródes is elsőrendű alakítás, mely a későbbi előadásokban még tökéletesebbé fog simulni.²⁷

A *Salome* előadásának jelentőségét jól mutatja, hogy az 1907-es vígszínházi előadás főszereplőjéről, Góthné

Kertész Elláról sokszorosított levelezőlapokat árusítottak, amelyeket Strelisky Sándor készített. Ezekon a képeken a színésznő arckifejezése, mimikája hűen illusztrálja azokat a gondolatokat, amelyeket a kortárs értelmezők a mű világáról megfogalmaztak. „Kelet bűbája a modern kor ideges szépégével egyesül benne” – Szini Gyula jellemezte így a drámát. S valóban: Salome tekintete, színpadi kosztümje és ékszerei ezt a kettősséget sugározzák. De idézhetjük Kosztolányi Dezsőt is, aki a XX. századi közönség beleérző képességében látta a mű hatását: „A vörös fürtű zsidóleány komplikált, de perverzül egyszerű érzelmei lelünkhez szólanak, de megértjük a szerelmét, és megbocsátunk neki.”²⁸

Góthné képei kitűnően illusztrálják Kosztolányi kritikájának meglepően elragadtatott mondatait is. „Nem drámára vágytunk, a szépet, a lírát, a hangulatot kerestük. A gyémántos és aranyos, rubinpiros szavak muzsikáján akartunk megrészezedni. Egy örök-emberi tragédia elevedett meg a szemünk előtt, mely kétezer év előtt történt meg a maga perverz, primitív vadságában és vérpiros természetességében. Salome, a gyönyörű héber hercegkisasszony, ideges huzakodással, csiklandozó nyújtózkodással táncolt, és a néger rabszolga ezüsttálcán nyújtotta át neki a fekete fürtű Jochanán vérző fejét.”²⁹

Bár a fotográfiák nem rögzítették Salome táncát, a színésznő többféle póza nyomán felsejlik az előadás hangulata. Góthné az egyik felvételen hason fekszik, ami ekkoriban egyértelműen a szereplő érzékiségére utalt. (Hasonló beállítással készült felvétel 1910-ben Vízváry Mariskáról, aki Hippia szerepében lépett színpadra Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámai költeményében.)

Oscar Wilde *Salome* című színjátéka nem lett népszerű Magyarországon. Kolozsvárott adták a legtöbbször: az 1906-ban megrendezett magyarországi bemutató után színre került 1910-ben, 1911-ben (Góthné Kertész Ella vendégszereplésével), 1919-ben, 1920-ban, 1931-ben. Jellemző, hogy 1931. február 6-án a címszerepet a Szentegyház utcai Cristal Palace vendége, Anny Harvay játszotta. Az *Ellenőr* című lap munkatársa így számolt be a produkcióról: „Amit a kisasszony csinált, az mindenestre bátor expedíció volt az északi sarokra. De nem hozott, nem adott semmit Wilde *Salomé*ájából, a saját maga által kreált Salome pedig, bár új volt, s az eddigiektől elütő, de semmi esetre sem olyan, hogy a Wilde-ét érte cserébe adnók. [...] Salome táncához nem kell magasabb táncudomány, a bujaság, az érzékiség néhány megbűvölő, vért korbácsoló mozdulata, hajlása, ringása az egész, mint ahogy a hang, a szavak muzsikájával, a mozdulatok min-

Kertész Ella
(Góth Sándorné)
Salome
szerepében,
1905
Fotó:
Strelisky Sándor
© Wikimedia
Commons

²⁶ CSATHÓ Kálmán: *Wilde „Salome”-ja és a Duse-előadások = Uránia*, 1907, 4. sz., 154.

²⁷ KESZLER József: *Salome = Az Újság*, 1907. március 21., 13.

²⁸ KOSZTOLÁNYI Dezső: *Salome = Uó: i. m.* (1978), I., 241.

²⁹ Uo., 240.

dent kifejező és megérezékeltető erejével kell itt kihozni mindent. Nem sikerült.”³⁰

Kosztolányi Dezső 1923-ban újrarendítette Oscar Wilde *Salomé*-jét, s munkáját közölték a *Színházi Élet* 1923/21. számában, de egyik fővárosi színházigazgató sem érezte úgy, hogy ismét közönség elé kellene vinnie ezt a különös sorsú művet. Ellenben Szegeden a Városi Színházban, 1928. december 13-án műsorra tűzték – igaz, Szini Gyula fordítását vették elő. Az előadást Vándor Andor rendezte, a címszerepet Peéry Piri alakította.

A *Délmagyarország* című napilapban megjelent kritika szerint a „színészek ambícióval készültek”, és az előadás „egyik-másik részlete visszaadott valamit a színmű hangulatából”, de a *Salomé* „mégsem aratott sikert”. Elsősorban a címszereplő játékát bírálta a névtelen újságíró. Nagyon tapintatosan azt írta, hogy a művésznő „szereplése nem mindvégig volt emelkedett és sikerült”.³¹

Ezzel szemben a *Hétfői Rendkívüli Újság* Im. kézjegyű bírálója jóval kedvezőbb véleményt fogalmazott meg: „Az előadás középpontjában Peéry Piri állt. Teljesen megértette a közönség Salome alakját. Szép volt és hideg volt, mint az ezüstös hold, amely egyszer az éjszakán vörös izzásba jön, és ilyenkor maga alá temeti a világot. Csakhogy talán túlságosan is tudatosan játszott meg Heródiás leányát. Hiszen Salome jóformán gyermek még, aki, amikor Jochanánt kívánja, még maga se tudja, mit kíván, az anyja vérének tudatalatti lázadása tör ki belőle, amitől ő maga is nagyon megijed.”³²

A *Salomé* még három alkalommal (1928. december 14-én és 17-én, valamint 1929. január 7-én) került színre Szegeden, ami azt bizonyítja, hogy a vidéki, jobbára szórakoztató darabokat előadó színtársulat is teremthet értéket, ha elfeledett művekre hívja fel a közönség figyelmét.

Peéry Piri szegedi *Salomé*-járól 1928-ban Iritz Rudolf fotográfus műtermében egészen másfajta felvételek születtek, mint az 1907-es vígszínházi bemutató után. A kosztüm szinte alig takarta a színésznő testét, fátyla teljesen átlátszó volt. Az egyik fotográfián Peéry mint Salome fél oldalára dőlve fekszik Jochanán fejével, és a derekára kötött kendő rojtjai inkább kiemelik, mintsem eltakarják meztelenségét. Az ábrázolás újdonsága, hogy a képsorozaton a művésznő plasztikus mozdulatai csaknem tökéletesen felidézik Salome táncát. Az arcjátéka azonban nem mindig adja vissza a hősnő érzelmeinek hullámlását.

Az előadás történetéhez hozzátartozik, hogy a szegedi *Homokórában* 1928. december 1-jén „Peéry Pirinek”

ajánlással megjelent Juhász Gyula *Salomé* című szonettje. A vers eredetileg 1907. január 25-én, néhány hónappal a Vígszínház bemutatója előtt, a *Budapesti Napló*-ban láttott napvilágot. Juhász költeménye – ha áttételesen is – összekötött két színházi korszakot, s felhívta a figyelmet arra, hogy Oscar Wilde egykor divatos, szenzációs és botrányosnak tartott műve, ha a fiatal művészgeneráció tagjai nem fedezik fel újra, örökre eltűnhet a magyar színházi repertoárról.

Peéry Piri
Salome
szerepében
a szegedi Városi
Színházban,
1928,
OSZMI
Fotó: Iritz Rudolf

³⁰ N. N.: *Salomé = Ellenőr*, 1931, 2. sz., 48.

³¹ N. N.: *Salomé és Parasztbecsület = Délmagyarország*, 1928. december 14., 7.

³² Im.: *Salomé = Hétfői Rendkívüli Újság*, 1928. december 17., 7.